

ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ІЛЮСТРАЦІЯХ ДО ТВОРУ ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА «Я БАЧУ, ВАС ЦІКАВИТЬ ПІТЬМА»

***Анотація.** Розглянуто сучасні підходи до оформлення художньої книги. У дослідженні окреслено актуальні тенденції ілюстрування, а також проаналізовано значення візуалізації у формуванні читачького досвіду. Об'єктом дослідження є дизайн ілюстрованих книг, орієнтованих на дорослу аудиторію, з акцентом на специфіку окремих жанрів.*

Візуальне оформлення таких книг розглядається як складова комунікації між автором, митцем та читачем. Проаналізовано роль ілюстрації у книзі для дорослого читача, зокрема на прикладі вітчизняних і зарубіжних видавництв.

Ключові слова: книжкова ілюстрація, дизайн книги, жанрова специфіка, візуальна інтерпретація, комунікація з читачем.

Вступ.

Значення дизайну книги важко переоцінити, адже саме він формує перше враження і встановлює візуальний діалог між автором та читачем. У сучасному книжковому дизайні ілюстрація давно вийшла за межі додаткового декоративного елементу, вона набула статусу повноцінного інструменту органічного розуміння видання, до того ж, часто ілюстрації виступають як самостійні твори сучасного мистецтва. Чітко прослідкувати це явище можна зокрема у жанровій «фікшн» літературі для дорослої аудиторії, де візуальні образи відіграють надважливу роль у взаємодії з читачем, підсилюють враження від прочитаного, цінність книги загалом.

Загострити драматургію літературного сюжету, підсилити емоційне напруження від прочитаного і створити певну багатошаровість сприйняття, що формується на синтезі текстової частини і зображення, дозволяють дизайнерські візуальні рішення. Абстрактні знакові системи, рукописні та графічні елементи, ілюстрації — допомагають зануритися безпосередньо у твір, відчутти сповна атмосферу і візуально сприйняти суть книги, що в рази підвищує загальне враження від тексту. Ця задача вимагає від дизайнера-ілюстратора повного розуміння естетичних механізмів комунікації, відчуття жанру, та звісно ж, орієнтації у композиційній логіці книги.

Матеріали та методи.

Об'єктом дослідження є графічний дизайн книжкових видань окреслених жанрів. Предметом дослідження є засоби ілюстрування, що впливають на формування емоційного сприйняття тексту та читачького досвіду. У роботі застосовано методи візуального аналізу, компаративного порівняння, елементів типологічного аналізу книжкового дизайну та емпіричного дослідження на основі створення авторського макету ілюстрованого видання. Огляд сучасної ілюстрації здійснювався у взаємозв'язку з жанровою специфікою літературного твору, особливо у випадках психологічно напружених текстів. Дослідження базується також на практичному досвіді розробки дизайну книги Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить пільма».

Результати.

Книга в культурному контексті постає як багатофункціональний незамінний художній об'єкт. Вона є формою збереження, систематизації та передачі знань, це джерело взаємодії крізь час і простір. Як соціально-культурний феномен, книга відіграє важливу роль у розвитку кожного покоління, фіксуючи і транслюючи ідеї, події й цінності свого часу. Окрім того, книга є мистецьким об'єктом з матеріально-технічною конструкцією, що дозволяє розглядати її не лише як носія змісту, а й як мистецький артефакт [1].

Ілюстрація ж, в свою чергу, виконує низку наступних функцій: емоційну, інтерпретаційну, історико-культурну та естетичну. Через візуальні засоби зображення не лише доповнює текст, а й відкриває нові шари змісту, пропонуючи авторське бачення художника. У книжковому оформленні жанрових творів особливого значення набуває атмосфера, яку створює графіка. Вона сприяє глибшому зануренню в зміст літературного твору, а також формує індивідуальне сприйняття прочитаного. Ілюстрації можуть виступати не просто супровідними зображеннями, а рівноправними складниками художнього вислову, завдяки чому книга й перетворюється на складний міждисциплінарний об'єкт.

Створення ілюстрації — це завжди діалог між текстом і зображенням. Часом це може бути тонке, напівпрозоре доповнення до слова чи сюжетного фрагменту, а інколи паралельна історія, візуальна інтерпретація, яка розкриває підтексти або додає нові сенси. Ілюстратор не просто інтерпритує текст картинками, він створює візуальну атмосферу, формує настрій, задає ритм і навіть, може змінити сприйняття окремих сцен чи персонажів, до того ж не використовуючи лише прямі образи, а працюючи з абстракцією і символізмом. При створенні ілюстрованого видання особливого значення набуває не лише якість окремих зображень, а й їх узгодженість у межах загальної структури книги. Ілюстратор повинен враховувати, як візуальні елементи взаємодіють між собою та з текстовим наповненням. Адже композиція книги включає конкретні структурні компоненти, серед яких є обкладинка, суперобкладинка, титульний аркуш, фронтиспис, шмуцтитули, розгортки з ілюстраціями, заставки, кінцівки, ініціали, тощо. Кожен із цих елементів може мати самостійну художню цінність, проте, разом вони мають формувати цілісне візуальне середовище. Узгодженість стилістичних рішень, технік і засобів вираження забезпечує естетичну єдність оформлення, що впливає на цілісне сприйняття книги читачем [2]. Із появою цифрових інструментів цей процес набув гнучкості. Графічні редактори та планшети значно розширили технічні можливості художників та дизайнерів, дали їм змогу експериментувати з текстурами, стилями, нашаровуваннями та ефектами. Проте, це також сприяло появі нових викликів — стриманий мінімалізм і тенденція до фотореалістичних зображень у деяких цифрових ілюстраціях позбавляють роботи живого авторського відбитка, який зазвичай притаманний традиційним графічним технікам. Саме тому дедалі популярнішими стають напрями, що поєднують цифрову гнучкість із матеріальністю класичних засобів виразності. Наприклад, «нефотореалістична» візуалізація, що імітує рукописні мазки, акварельні заливки, пастозність живопису, тощо [3].

Класична школа ілюстрування заклала фундаментальні принципи побудови композиції, організації простору книги та взаємодії з текстом. Та протягом тривалого часу ілюстрація сприймалася передусім як навчальний або розважальний інструмент, тому переважала в літературі для дітей, залишаючи художні твори для дорослої аудиторії здебільшого без візуального супроводу, обмежуючись лише дизайном обкладинки. Проте в останні десятиліття, українська книжкова графіка стрімко розвивається, адже

зростає затребуваність на ринку саме українських видань, популяризації яких сприяють масштабні літературні ярмарки, такі як «Медвін» у Львові, чи «Книжковий Арсенал» у Києві [4]. Бурхливий розвиток цифрових технологій та діджитал-арту сприяє зародженню нових стилістичних напрямлень і відповідно, появі митців, які прагнуть взаємодіяти з усією різноманітністю сучасних літературних жанрів, тому ілюстрування літератури для дорослих стало окремим напрямом у видавничій культурі.

Особливої актуальності процес набув у межах жанрової літератури трилеру, нуару, психологічної драми, детективу, хорору та ін., де візуальні образи та оформлення, окрім естетичної функції, виконують драматургічну та інтерпретаційну. Часто ілюстрації в таких книгах не розкривають сюжет напряду, а натомість працюють із настроєм та символами. Серед характерних візуальних ознак контрастне освітлення, глибокі тіні, елементи розмитості або розфокусування, текстур, що створюють ефект пилу, тріщин, туману. Кольорова гама зазвичай стримана, домінують монохромні палітри, класичною вважається чорно-біла, іноді з поодинокими яскравими акцентами для підсилення напруги, але часто зустрічаються і більш яскраві варіанти, для яких характерні розтяжки синіх, фіолетових кольорів, брунатний, насичений червоний, вохра та ін.. Типовим є грамотне використання незавершених, ескізних ліній та мазків, які відсилають до фрагментарності пам'яті чи переживань героїв, а також кольорових плям, які здатні акцентувати увагу на конкретних деталях.

У таких книгах художник працює не з буквальним зображенням подій, а з атмосферою, образами, ритмом тексту, станом персонажів, паузами, внутрішніми мотиваціями. Це вимагає від ілюстратора тонкого розуміння психоемоційної структури твору, а також здатності працювати зі змістовими метафорами та візуальними алюзіями.

Висновки.

Специфіка ілюстрування книг у жанрі «нуар» в жодному разі не втрачає особливо-го значення композиції книги в цілому. Супровідні елементи (заставки, шмуцтитули, суперобкладинка, форзаці) створюють єдину естетичну систему, яка занурює читача у наратив ще до моменту прочитання першого рядка. Ці стилістичні принципи активно застосовуються у сучасній видавничій практиці і дедалі частіше реалізуються у діяльності провідних видавництв, що створюють колекційні або авторські видання, у яких кожен елемент від ілюстрації до шрифтової гарнітури підпорядковується цілісній художній концепції. Такі видання розраховані не лише на читання, а й на візуальне переживання, перетворюючи книгу на мистецький артефакт з глибоким емоційним резонансом.

Список використаних джерел

Здор О. Г.. (2020). Книга як цілісна система текстового і візуального в історичному та сучасному контексті. Вісник Закарпатської академії мистецтв. Ужгород. Вип.14. С. 200-211.

Балабуха, Н. М., Здор, О. Г., Радько, К. В. (2024). Дизайн книги як проектна робота студентів освітньої програми «Графічний дизайн» Університету Грінченка. *АРТ-плат-ФОРМА*, 9(1), 304-323.

Давиденко Л. (2014). Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. С. 115-118

Кадоркіна Ю. О..(2018). Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршованих збірок. «*Young Scientist*». Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв. С. 19–20.